

Om himlen faller ner – vad göra i en krissituation

Broschyren har sammanställts av ett kompetensnätverk inom ramen för temaprogrammet Kasvu Hämeessä. Projektgruppen har bestått av lantbruksföretagarnas olika samarbetspartner i Tavastland, bland annat MTK Häme och LPA samt mejerierna i regionen, kommunernas lantbruks- och semesterförvaltning, företagshälsovården, veterinärer, ProAgria Häme, evangelisk-lutherska kyrkan och stödpersonsnätverket på landsbygden. Psykolog Pirkko Lahti har medverkat som specialsakkunnig.

Europeiska jordbruksfonden
för landsbygdsutveckling:
Europa investerar i landsbygdsområden

Har du funderat på de här frågorna

- Vad ska jag göra om min man eller fru plötsligt blir invalidiserad?
- Vem ska jag kontakta när jag känner att jag inte längre orkar?
- Hur kan jag hjälpa en granne vars ladugård har brunnit ner?

Det är viktigt att veta vem som ansvarar för driften av verksamheten i en krissituation. Ansvarsområdena måste bestämmas på förhand för att företagarnas resurser ska räcka till och verksamheten kunna fortsätta.

Alla krissituationer kan inte förutses, men de handlingsmodeller som ingår i broschyren lämpar sig för situationer av flera olika slag.

Kriser kan bero på såväl människo- som produktionsrelaterade faktorer

De produktionsrelaterade faktorerna kan indelas i sådana som företagaren kan påverka och i sådana som inte kan påverkas.

Människorelaterade faktorer

- en närståendes död eller olycksfall
- fysiska eller psykiska sjukdomar hos företagare eller barn
- skilsmässa, problem i parrelationen, familjevåld, alkoholism.

Produktionsrelaterade faktorer

Faktorer som man själv kan påverka

- djurens hälsa och välmående
- ekonomin och mängden investeringar
- tekniken och problem i samband med den
- arbetsmängden och den stress den orsakar
- upprätthållandet av den egna yrkeskunskapen
- främjandet och bevarandet av hälsan.

Faktorer som man inte kan påverka

- avtals- och marknadsfaktorer
- stödpolitik och EU-lagstiftning
- miljöfrågor
- djurrättsaktivism, negativ stämpling
- skördeskador, stormskador
- eldsvådor
- djursjukdomar.

Många krissituationer, till exempel olycksfall och eldsvådor, kan förebyggas genom att företagaren är förutseende och genom inspektioner och säkerhetsanordningar.

Exemplen i broschyren är avsedda som hjälp att uppfatta de olika skedena av en kris och att välja handlingsätt i olika situationer.

En nära anhörig dör

En husdjursgård har investerat kraftigt och är svårt skuldsatt. Företagarna är ett ungt par. Barnen i skolåldern befinner sig i en sjukdomsspiral. Husbonden begår självmord.

Vad ska man göra, hur får man hjälp?

Akutskedet

Ring nödnumret 112

- akutvårdsenheten/polisen kommer > polisen ger anvisningar om transporten av den avlidne
- omsorg om familjen: akutvårdsenheten/polisen kontaktar maken och tar reda på en närstående som kan ge henne stöd i vardagen
- en anhörig eller en vän övernattar i familjen och hjälper i vardagen
- ansvarsperson för att sköta barnen, vid behov kontaktas socialjouren
- hemhjälpstjänster från kommunen
- kontakt med avbytarservicen för att genast få en avbytare till gården
- maken berättar vem som kan hjälpa till med arbetena på gården.

Under den första veckan

- tillgången på hjälp säkerställs (närstående, grannar)
- bankärenden och andra produktionsekonomiska frågor utreds
- vikariehjälp för djurskötsel och odlingsarbete säkerställs
- samtalshjälp begärs av företagshälsovården, församlingen, kommunen, stödpersonsnätverket eller Röda Korset
- barndagvården eller skolan kontaktas
- olika samarbetspartner informeras om dödsfallet.

De följande veckorna och månaderna

- behandling för barnens sjukdomar ordnas
- begravningen ombesörjs med hjälp av anhöriga eller närstående
- LPA-ombudsmannen kontaktas (familjepension, grupplivförsäkring, försäkringsfrågor)
- utreds vilka andra försäkringar som kan utnyttjas i situationen
- skattebyrån kontaktas
- gårdens framtid utreds, intressebevakning, stödfrågor (ProAgria/SLF, lantbruksbyrån, banken, ELY-centralen)
- bouppteckning
- psykiskt stöd säkerställs (professionella och närstående).

Annan professionell hjälp

- familjerådgivning, hälsocentralens debriefing-grupp
- föreningen för mental hälsa och dess regionala kriscentrum
- kommunens socialjour.

En lantbruksföretagare kan få vikariehjälp i samband med att en nära släkting dött och för begravningsdagen. Om den avlidne lantbruksföretagaren hade rätt till vikariehjälp är det dessutom möjligt att få vikariehjälp i 60 dagar för att ordna företagsverksamheten.

Olycksfall

Företagarparet på en spannmålgård har små barn. Den ena företagaren råkar ut för en fallolycka i torken och blir förlamad.

Vad ska man göra, hur får man hjälp?

Akutskedet

Ring nödnumret 112

- akutvårdsenheten tar hand om patienten
- familjen behöver hjälp i vardagsbestyren
- utreds vem som kan hjälpa i skördearbetet
- avbytarservicen kontaktas för vikariehjälp.

Under den första veckan

- långvarigare hjälp i skördearbetet säkerställs
- hemhjälpstjänster från kommunen
- olika samarbetspartner informeras (spannmålsförsäljningen utreds, avtal och villkor)
- LPA-ombudsmannen kontaktas
- utreds vilka andra försäkringar som kan utnyttjas i situationen
- vid behov kontaktas kommunens landsbygdsenhet (stöd och produktionsvillkor).

De följande veckorna och månaderna

- gårdens fortsatta verksamhet planeras
- stödåtgärder ordnas för patienten och familjen (barnen tas med)
- företagshälsovården kontaktas för att ge den andra företagaren psykiskt stöd
- arbetstagare anställs på gården, till exempel genom försäkringen
- möjligheten att få talkohjälp utreds
- gårdens framtid utreds (intressebevakning, bankärenden, stödfrågor och produktionsvillkor).

En lantbruksföretagare har rätt att få vikariehjälp för högst 300 dagar på grundval av arbetsoförmåga som enligt läkarintyg fortgått oavbrutet eller med små avbrott. Därefter fortsätter rätten bara om företagaren inom den nämnda tiden har lämnat in en ansökan om invalidpension eller om det är uppenbart att behovet av vikariehjälp upphör innan vikariehjälpen har fortgått i 365 dagar.

Skilsmässa

Frun meddelar mannen att hon vill skiljas. Gården har en ny ladugård, ekonomin är ansträngd och det finns mycket arbete.

Vad ska man göra, hur får man hjälp?

Akutskedet/chockskedet

- också en lekman kan hjälpa genom att lyssna, samtala och ge råd om professionell hjälp
- behovet av hjälp känns kanske inte genast, mycket frågor på hälft, omtumlande känslor
- viktigt att inse att man går vidare ett steg i taget och att människor reagerar individuellt på ett skilsmässobesked (handlingsförlamning / flykt in i arbetet)
- den arbetsinsats som uteblir måste ersättas (avbytare, vänner, grannar)
- säkerställs att företagaren har kontaktuppgifter till företagshälsovården och andra hjälpinstanser.

De följande veckorna och månaderna

- hjälp av familjerådgivning, skilsmässoseminarium, parrelationsterapi, stödpersonsnätverket och närstående för att låta känslorna komma till uttryck
- om erbjuden hjälp inte tas emot, kan man påpeka att personer i en krissituation ibland skyddar sig själva till exempel genom att sluta sig i sitt skal
- planering av hur produktionen på gården ska fortsätta
- utredande av gårdens ägandeförhållanden samt de juridiska påföljder och åtgärder som har samband med stödansökan (eventuell rättshjälp)
- utredande av behovet av ekonomi- och skuldrådgivning samt om arbetsuppgifter kan läggas ut på entreprenad.

Ett problem leder lätt till ett annat

En av de vanligaste riskerna på en lantgård är utbrändhet, men det kan förebyggas på ett effektivt sätt. Det är viktigt att ha tillräckligt fritid för hobbyer, vänner och familjen. Om målet bara är att klara en dag i taget händer det lätt att man inte inser att man behöver hjälp. Hjälp kan fås om hur ett lantbruk ska ledas och hur risken för utbrändhet kan bemästras (ProAgria/SLF, arbetshandledning, projektet "Hommat hanskaa" på MTK:s webbplats, uppdatering av kvalitetshandboken och planen för egenkontroll). Även företagshälsovården kan hjälpa vid problem med att orka i arbetet.

Eldsvåda

Det är veckoslut och företagarmakarna arbetar på gården. Det börjar brinna i ladugården.

Vad ska man göra, hur får man hjälp?

Akutskedet

Ring nödnumret 112

- se till att människor och djur är i säkerhet (släpp lös djuren, men var inte dumdristig)
- för bort barnen från brandplatsen (tas om hand av granne eller annan)
- räddningsverket/FBK leder insatserna på brandplatsen och skyddar andra byggnader, maskiner och redskap
- om det finns lättantändliga ämnen ska räddningsmanskapet informeras om det
- talkohjälper för att ta hand om hjälparna (mat, dryck, värmeoveraller, stövlar)
- kontakta jourhavande veterinären (placering av djuren, transportbilar, djurskydd, mat och vatten).

Under den första veckan

- krishjälper erbjuds
- anmälan till försäkringsbolaget (anvisningar om skötsel av försäkringsärenden)
- vid behov talkohjälper (jaktförening, lantbrukskvinnor, lokalavdelning, grannar, byalag)
- möjligheterna att fortsätta med produktionen utreds (djur, foder, vatten)
- verksamhet med tillfälliga lösningar (mjölkkningscontainer, gårdstankcontainer, annan ladugård)
- vid behov kontaktas kommunens landsbygdsenhet (stöd och produktionsvillkor).

De följande veckorna och månaderna

- plan för den fortsatta produktionen (ny ladugård, reparationsmöjligheter, kostnads- och lönsamhetskalkyl)
- hjälp från rådgivningstjänsterna (ProAgria/SLF, mejeriet, banken)
- säkerställande av att psykiskt stöd fås.

Förhandsberedskap

Gården bör ha en räddningsplan som visar vad man ska göra om det börjar brinna. Lättantändliga ämnen ska förvaras rätt och förvaringsplatserna för gasflaskor måste märkas ut. Det kan rekommenderas att öva räddning av djuren och att planera alternativa rutter. Det är också viktigt att sörja för elsäkerheten.

Hjälpinstanser för gårdens produktion

Fyll i telefonnummer och håll dem aktuella.

Gårdens namn _____

Företagare _____

Reservpersoner i krissituationer _____

Allmänt nödnummer 112

Förgiftningscentralen tfn 09 471 977 (öppet 24 h)

Brandkår _____ **Polis** _____

Elstörningar _____

Veterinärer _____ **Seminör** _____

Kadaverinsamling _____ **Problemafällsanläggning** _____

Maskinentreprenörer _____ **Transportservice** _____

Elentreprenörer _____ **Rörmontörer** _____

Foderleverantörer _____

Maskinförsäljning/service _____ **Tillbehörsförsäljning/service** _____

Produktionsrådgivare _____

(ProAgria, mejeri, slakteri)

Mejeri _____ **Mjölkbil** _____

Slakteri _____ **Spannmålsköpare** _____

LPA-ombudsman _____ **MTK/SLC** _____

Försäkringsbolag _____ **Bank** _____

Kommunens landsbygdsenhet _____ **ProAgria/SLF** _____

ELY-centralen _____ **Evira** _____

Väglagets ansvarsperson / Destia _____

Snöplognings- och sandningstjänster _____

Hjälpinstanser för människorna

Fyll i din egen kommuns uppgifter. Observera att svensk service inte alltid kan fås och att vissa nummer har svensk jour på bestämda tider som framgår av respektive webbplats.

- **Företagshälsovård** _____ se under kommunen i telefonkatalogen eller den egna företagshälsovården
- **Rådgivning om hälso- och sjukvårdstjänster** _____ se telefonkatalogen
- **Kommunens landsbygdsenhet** _____
- **Stödpersonsnätverket på landsbygden** 09 75 12 0228, www.tukihenkilo.fi
- **Landsomfattande kristelefon** 010 195 202
- **Kriscentrum** _____ se www.mielenterveysseura.fi/sos-kriisikeskus
- **AA:s riksomfattande stödtelefon** 09 750 200 eller på kvällar 013 123 121, hjälp vid alkoholproblem
- **AI-Anons samtalsjour** 09 750 200, stöd för närstående till alkoholister
- **Kataja parisuhdekeskus ry**, www.katajary.fi, information om parrelationskurser
- **Kyrkans familjerådgivningscentraler** _____ se ortens uppgifter eller www.evl.fi
- **Kyrkans samtalstjänst** 010 190 072 (på svenska), hjälp t.ex. i skilsmässosituationer
- **Väestöliittos riksomfattande telefonjour** 0800 183 183, råd i parrelationsfrågor
- **Mieli maasta** 050 441 2112, kamratstöd för deprimerade, www.mielimaasta.fi
- **Kvinnolinjen** 0800 02 400, www.naistenlinja.fi
- **Miesten keskus** 09 454 2440, www.ensijaturvakotienliitto.fi
- **MLL:s samtalsjour för barn och unga** 116 111, www.mll.fi
- **Folkhälsans ungdomstelefon** 0800 151 100 (på svenska)
- **Velkalinja** 0800 98 009, riksomfattande skuldrådgivning, www.takuu-saatio.fi
- **Kommunens socialjour** _____ se ortens uppgifter (t.ex. barnskyddsärenden) eller vid behov polis/nödnummer 112
- **Föreningen för mental hälsa i Finland** 09 615 516, rådgivning och förebyggande rehabilitering, www.mielenterveysseura.fi
- **Skolor** _____
- **Dagvård** _____

Voimavarariihi – hjälp i förväg

ProAgrias avgiftsbelagda service hjälper lantbruksföretagare att beakta hälsoaspekten vid förändringar eller svårigheter. Lantbruks- och hushållningssällskapen har rådgivning på svenska.

Annan information om var hjälp kan fås

- www.tukinet.fi, webbaserad hjälp vid kriser
- www.ttl.fi/maatalous
- www.lpa.fi
- www.mtk.fi och www.slc.fi
- www.tukihenkilo.fi
- www.proagria.fi och www.slf.fi